

LAAJA ALUEELLINEN HYVINVOITSUUNNITELMA (taulukko) 2024 - 2025
Tavoitteena on, että asukkailla

1. terveelliset elintavat lisääntyvät
2. mielen hyvinvointi ja osallisuus vahvistuvat
3. on turvallinen ja mielekäs arki

Terveelliset elintavat lisääntyvät

Liikkuminen lisääntyy			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Jalkautetaan Satakunnan liikuntastrategia. Painopisteinä ovat erityisesti lasten ja nuorten liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen ja ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitäminen liikunnan avulla.	<p>Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus, % aikuiset ja ikääntyneet</p> <p>Liikunnan terveyden edistämiseksiaktiivisuudessa (TEAvisari)</p> <p>100 metrin matkan juoksemisessa suuria vaikeuksia, % 20-64 -vuotiaista</p> <p>Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky</p> <p>Liikuntapaikkojen lukumäärä</p> <p>Ylipainon yleisyys</p>	Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry:n Rajattomasti liikuntaa -kumppanuusverkosto (LiikU Rajattomasti liikuntaa).	HYTE-yksikkö, kunnat, järjestöt ja seurakunnat

Ylipainoisten ja lihavien määrä laskee			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Luodaan elintapaohjauksen toimintamalli, joka sisältää liikuntaneuvonnan lisäksi ravitsemusneuvonnan, lääkkeettömän unettomuuden hoidon ja kulttuurihyvinvoinnin. Toimintamallit laaditaan lapsille, nuorille ja lapsiperheille, aikuisille ja ikääntyneille.	HYTE-kerroin: Elintapaneuvonnan toteutuminen tyyppin 2-diabetesriskissä oleville Käypä hoito – suosituksen mukaisesti	HYTE-yksikkö, Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	Hyvinvointialueen toimialueet, kunnat, järjestöt
Neuvokas perhe -menetelmä otetaan käyttöön (lanupe)	Neuvokas perhe -menetelmän käyttö alueella. Juurrutussuunnitelma on laadittu K/E Terveystarkastus toteutuu lapsella laadukkaasti, % 4. ja 5 luokan oppilaista	HYTE-yksikkö, perhekeskukset, Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	Kuntien varhaiskasvatus ja perusopetus, Suomen sydänliitto
Laaditaan alueellinen ravitsemussuunnitelma 2025–2029 ravitsemusterveyden edistämiseksi.	Suunnitelma on laadittu KYLLÄ/EI Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % hyvinvointialueen kouluista Niukasti hedelmiä, marjoja ja kasviksia syövät nuoret, % 8. ja 9. luokan oppilaista Useita kertoja päivässä kasviksia sekä hedelmiä ja marjoja syövien osuus (%), 20 - 64-vuotiaat (Terve Suomi -tutkimus)	Alueellinen ravitsemustyöryhmä HYTE-yksikkö Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	kunnat, järjestöt, hyvinvointialueen toimialueet

	<p>Kunta on asettanut tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi, % tiedot toimittaneista hyvinvointialueen kunnista</p> <p>Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista</p> <p>Ylipainon yleisyys 2-16-vuotiaista ja toisen asteen opiskelijoista. Lihavien osuus 20 vuotta täyttäneistä.</p>		
--	---	--	--

Alkoholin ja sähkösavukkeiden käyttö vähenevät			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Kehitetään lasten ja nuorten nikotiini tuotteiden, erityisesti sähkösavukkeiden, käytön vähentämiseen tähtäviä toimenpiteitä	<p>Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, %</p> <p>Käyttää sähkösavukkeita päivittäin, %.</p> <p>Nuuskaa päivittäin, %</p> <p>Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4. ja 5. luokan oppilaista</p>	Hyte-yksikkö/hyete-toimikunta, lasten nuorten ja perheiden toimialue, kunnat	Viestintä, Ehyt ry, Satakunnan syöpäyhdistys, Osaava Satakunta
Vahvistetaan päihteiden riskikäytön ja haittojen tunnistamista sekä varhaista tukea esim. juurruttamalla	HYTE-kerroin: Alkoholin käytön mini-intervention toteutuminen, kun	HYTE-yksikkö, tiedolla johtamisen yksikkö, aikuisten toimialue, ikääntyneiden	Viestintä, osaamisen kehittämisen yksikkö

puheeksiottoa ja mini-interventiota laaja-alaisesti kaikissa toimintaympäristöissä.	juomiseen liittyy haitta tai haittariski Alkoholin käytön mini-intervention toteutuminen AUDIT tai AUDIT-C-testin riskipistemäärän ylittävillä Alkoholia liikaa käyttävien osuus (AUDIT-C) (%), 20 – 64-vuotiaat Alueen päihdeoloja seurataan vuosittain yhteisesti valittujen indikaattorien avulla (ehkäisevän työn nykytilakartoitus).	toimialue, Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	
Sähköinen omahoito ja asiointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä lisääntyvät			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyö
Otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut yhteen kokoava palvelutarjotin, josta asukas voi löytää parhaiten hänen hyvinvointiaan ja terveyttään edistävät palvelut.	KYLLÄ/EI	HYTE-yksikkö / Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	ICT, hyvinvointialueen toimialueet
Edistetään sähköisten palveluiden käyttöä, kuten sähköiset terveys- ja hyvinvointitarkastukset, omahoito-ohjelmat ja valmennukset	Asioinut sosiaali- ja terveystalossa sähköisesti (%), 20–64-vuotiaat ja 65 vuotta täyttäneet (FinSote-tutkimus) Palveluiden käyttötilastot		
Lisätään hyvinvointia ja terveyttä edistävien palveluiden ja omahoito-ohjelmien (esim. Mielenterveystalo.fi) saavutettavuutta.	Kokenut esteitä ja huolia sähköisten palvelujen käytössä (%)	HYTE-yksikkö, viestintä	kunnat

Mielen hyvinvointi ja osallisuus vahvistuvat

Mielen hyvinvointi lisääntyy			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Laaditaan ehkäisevän mielenterveystyön koordinaation tueksi ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma, minkä kautta vahvistamme asukkaiden omia voimavaroja sekä toiminnan ja palveluiden saavutettavuutta.	Ehkäisevän työn suunnitelma laadittu K/E Elämänlaatussa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus Positiivinen mielenterveys (SWEMWBS) -mittarin pistemäärä asteikolla 7-35p (keskiarvo)	HYTE-yksikkö, HYTE-toimikunta, kaikki toimialueet, kunnat	Satakunnan ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön yhdyshenkilöverkosto, viestintä
Vahvistetaan ammattilaisten osaamista/tietoisuutta sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi; palveluohjaus, etsivä työ, kynnöksettömät kohtaamispaikat. Hyödynnetään kokemusasiantuntijoita toimintamallien kehittämisessä.	Erittäin heikko osallisuuden kokemus (%), 20 - 64-vuotiaat	HYTE-yksikkö, Kestävän kasvun Satakunta -hanke	Osallisuustyöryhmä, kokemusosaamisen verkosto, järjestöt, srk
Asukas saa varhaista tukea mielen hyvinvoinnin haasteissa			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Vahvistamme varhaisen vaiheen tukea mm. varmistamalla riittävän palvelutarjonnan, lisäämällä tietoa palveluista, lisäämällä käytön tukea ja vahvistamalla esteettömyyttä.	Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus (%)	Aikuisten toimialue, Kestävän kasvun Satakunta hanke, HYTE-yksikkö	Kunnat, järjestöt, yhdistykset, viestintä
Osallisuuden kokemus kasvaa			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Toimeenpannaan osallisuusohjelma monialaisessa yhteistyössä	Mittarit työsuunnitelmassa, seuranta osana muutosohjelmaa	HYTE	SOTE-palvelutuotanto, HR, viestintä, asiakaspalveluyksikkö, järjestöt, srk, kunnat
Taide ja kulttuuri edistävät hyvinvointia ja terveyttä			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Jalkautetaan kulttuurihyvinvointisuunnitelma	Suunnitelma jalkautettu Kyllä/Ei	HYTE-yksikkö	Kestävän kasvun Satakunta 2-hanke, toimialat, kunnat, järjestöt, Satakunnan

	<p>Suunnitelmassa on määritellyt mittarit</p> <p>Onko kunnassa vakiintuneita alueellisia rakenteita, joissa käsitellään hyvinvointia ja terveyttä edistävää kulttuuritoimintaa? Hyvinvointialueen ja kunnan välisenä yhteistyönä (Kulttuurin TEAviisari) Kyllä/Ei</p> <p>Onko kunnan ja hyvinvointialueen välillä sovittu kulttuuritoiminnan järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä? (TEAviisari) Kyllä/Ei</p>		<p>Taikusydan -verkosto, Kulttuuriresepti -verkosto</p>
<p>Kulttuuriresepti -toimintamalli otetaan käyttöön koko Satakunnan alueella</p>	<p>Tehdyt toimenpiteet, tilastot ja asiakaspalaute</p> <p>Kulttuuriresepti käytössä Kyllä/Ei</p> <p>Onko kunnalla käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla vaikeassa elämäntilanteessa olevat kuntalaiset pääsevät maksutta tai alhaisella pääsymaksulla kulttuuritapahtumiin (esim. Kaikukortti, Kimmoke-ranneke)?</p>	<p>HYTE-yksikkö ja Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke</p>	<p>Toimialueet, kunnat, järjestöt, srk, yksityiset kulttuuripalvelujen tarjoajat</p>

	(Kulttuurin TEAviisari Satakunnan alueella), kuntien HYTE- kerroin. Kyllä/Ei		
--	--	--	--

Turvallinen ja mielekäs arki

Asukkaiden turvallisuuden tunne ja turvallisuus paranevat			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Laaditaan alueellinen turvallisuussuunnitelma	<p>Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä</p> <p>HYTE-kerroin: Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta</p> <p>Liikennevahingoissa vammautuneet ja kuolleet henkilöt, lkm</p>	Turvallisuuspäälliköt	
Vahvistetaan muistisairauksien ennaltaehkäisyä. Kehitetään muistisairauksien ehkäisemiseksi Finger-mallin mukaista ryhmäelintapaohjauksen toimintamalli yhteistyössä järjestöjen ja kuntien kanssa.	<p>Finger-toimintamalli on luotu ja otettu käyttöön koko alueella K/E</p> <p>Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet</p> <p>500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia, osuus (%), 65 vuotta täyttäneet (Finsote-tutkimus)</p> <p>Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet</p> <p>Useita kertoja päivässä kasvikia sekä hedelmiä ja marjoja syövien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet</p>	HYTE-yksikkö, ikäkeskus, Kestävän kasvun Satakunta 2 -hanke	kunnat, järjestöt
Kaatumiset ja putoamiset vähenevät			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Laaditaan suunnitelma kaatumisen ehkäisystä ja	Nykytilaselvitys on tehty K/E	HYTE-yksikkö	Ikäntyneiden palvelut, aikuisten palvelut,

luodaan yhtenäiset toimintamallit alueella.	Suunnitelma kaatumisen ehkäisemiseksi on valmisteltu K/E Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä HYTE-kerroin: Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet 500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia, osuus (%), 65 vuotta täyttäneet Seurataan erikseen valittujen mittareiden mukaan (RAI- ja HaiPro-tilastot)		pelastustoimi, valvonta ja laatu, kunnat
Lähisuhdeväkivaltaa kokevien määrä vähenee			
Toimenpide	Seuranta/mittarit	Vastuutaho	Yhteistyökumppanit
Laaditaan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma, minkä avulla luodaan yhtenäiset toimintamallit alueelle.	Toimintasuunnitelma laadittu K/E Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat (2020) Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus (%), 20 - 64-vuotiaat	HYTE-yksikkö	Satakunnan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmä

HYTE-yksikön seuraamat HYTE-kerroin indikaattorit

HYTE-kerroin: Kuraattorien opiskelijamäärä / henkilötyövuosi, peruskoulu		
HYTE-kerroin: Psykologien opiskelijamäärä / henkilötyövuosi, peruskoulu		
HYTE-kerroin: Kouluterveydenhuollon 8.luokkalaisten terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen		
HYTE-kerroin: Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden (tiedyt diagnoosit) vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18 - 34- vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä		
HYTE-kerroin: Alkoholinkäytön mini-intervention toteutuminen, kun juomiseen liittyy haitta tai haittariski		
HYTE-kerroin: Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä)		
HYTE-kerroin: Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä		
HYTE-kerroin Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä		
HYTE-kerroin Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta		
HYTE-kerroin: Liikunta- elintapaneuvonnan toteutuminen tyypin 2-diabetesriskissä oleville Käypä hoito – suosituksen mukaisesti		

HYTE-kerroin: Tuhkarokko-, vihurirokko- ja sikotautirokotuskattavuus eli MPR-rokotteen 1. annoksen kattavuus		
HYTE-kerroin: Lastenneuvolan 4-vuotiaiden terveystarkastuksista poisjäävien tuen tarpeen selvittäminen		
Hyte-kerroin: Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä		

Hyvinvointisuunnitelma 2024–2025

Hyvinvointisuunnitelman 2024–2025 tavoitteena on vastata satakuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden haasteisiin. Hyvinvointikertomuksen indikaattoritiedon ja HYTE-kuntaneuvotteluiden 2023 pohjalta hyvinvointisuunnitelman painopisteiksi ja samalla päätavoitteiksi valikoitui:

1. Asukkaiden terveelliset elintavat lisääntyvät
2. Asukkaiden mielen hyvinvointi ja osallisuus vahvistuvat
3. Asukkailla on turvallinen ja mielekäs arki

Jokainen tavoite sisältää tarkempia alatavoitteita sekä tarkkaan määritellyt toimenpiteet, seurannan, vastuutahon ja yhteistyötahot. Alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan valitut tavoitteet ja toimenpiteet ohjaavat koko maakunnallista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä.

Vaikuttava hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö vaatii eri toimijoiden välistä tiivistä yhteistyötä. Hyvinvointisuunnitelman toimenpiteet on valittu niin, että ne nousevat asukkaiden tarpeista ja kohdistuvat asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Alueellinen laaja hyvinvointisuunnitelma sisältää erillissuunnitelmia kuten lasten ja nuorten erillissuunnitelma, ikääntyneiden erillissuunnitelma, alueellinen opiskeluhoitosuunnitelma ja kulttuurihyvinvointisuunnitelma. Lasten ja nuorten erillissuunnitelma, ikääntyneiden erillissuunnitelma sisältävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja toimenpiteet kyseisissä ikäryhmissä. Laajassa alueellisessa hyvinvointisuunnitelmassa on keskitytty aikuisia ja koko väestöä koskeviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

1. Asukkaiden terveelliset elintavat lisääntyvät

1. Liikkuminen lisääntyy

Satakunnan liikuntastrategian jalkautus (*täydentyy*)

Osana elintapaohjauksen toimintamallin kehittämistä huomioidaan liikuntaneuvonnan palveluketjut sekä sovitaan roolit ja vastuut hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Palveluketjussa määritellään kunnan liikuntaneuvontaan ohjautuvien asiakkaiden kriteerit ja lähettämisen tavat. Kun toimintatavoista on sovittu, henkilöstöä tulee kouluttaa toimintamallista ja liikkumisen puheeksi otosta osana sote-palveluita. Ikääntyneille voimaa ja tasapainoa ylläpitävän liikuntatoiminnan kohdentaminen on tärkeää myös kaatumisten ehkäisemiseksi. HYTE-yksikkö koordinoi yhteistä työskentelyä kuntien ja hyvinvointialueen toimialueiden välillä.

1.2 Ylipainoisten ja lihavien määrä laskee

Tavoitteena on vahvistaa asukkaiden omaehtoista terveydestä huolehtimista ja tukea asukkaita elintapa-haasteissa. Tavoitteena on, että kaikissa elinkaaren vaiheissa, asukkaan tarpeista lähtien asiakkaalle tarjotaan yhtenäisillä toimintatavoilla elintapaohjausta, joka on voimavaralähtöistä. Elintapaohjauksessa toteutuu motivoivan haastattelun periaatteet. Vahvistetaan elintapojen systemaattista puheeksiottoa. THL seuraa kuinka monelle tyyppin 2 diabetesriskissä olevalle annetaan ravitsemus- ja liikuntaneuvontaa puolen vuoden sisällä diabetesriskin tunnistamisesta (HYTE-

kerroin). Tavoitteena on määritellä elintapaohjauksen kohderyhmät, resurssit sekä sovitaan elintapaohjauksen ja liikuntaneuvonnan palveluketjuista yhteistyössä kuntien ja järjestöjen kanssa. Elintapaohjauksessa hyödynnetään digitaalisia ratkaisuja. Keskeinen tehtävä on myös kirjaamisen kehittäminen. Elintapaohjauksen toimintamallien kehittäminen on kirjattu myös hyvinvointialueen muutosohjelmaan. HYTE-yksikkö edistää asiaa yhdessä toimialueiden, kuntien ja Kestävän kasvun Satakunta 2 -hankkeen kanssa.

Elintapaohjauksen kehittäminen ja Neuvokas perhe -menetelmän juurruttaminen on alkanut monialaisesti yhdessä perhekeskusten kanssa. Tavoitteena on, että lapsia ja lapsiperheitä kohtaavien ammattilaiset käyttävät suunnitellusti menetelmän työkaluja sekä hyvinvointialueen että kuntien palveluissa. Menetelmän implementoimista varten selvitetään menetelmän nykyistä käyttöä, sovitaan menetelmän käytöstä ja juurruttamisesta sekä tuetaan ammattilaisia menetelmän käytössä.

Alueellinen ravitsemussuunnitelma valmistellaan, sillä se edesauttaa hyvinvointialueen strategisten linjausten ja tavoitteiden toteuttamista ja tarkentaa tavoitteet vuosille 2024–2029. Suunnitelmassa määritellään vastuutahot ravitsemusterveyden edistämiseksi, seurannan arvioinnin sekä siinä linjataan konkreettinen toiminta asukkaiden hyvän ravitsemuksen edistämiseksi. Satakunnassa tarvitaan ravitsemusterveyden edistämistä, koska alueella esiintyy paljon ylipainoa ja lihavuutta. Lisäksi monella ikääntyneiden kotihoidon asukkailla on vajaaravitsemuksen riski. Suunnitelman valmistelu on käynnistynyt nykytilaselvityksellä. Alueellinen ravitsemustyöryhmä koordinoi suunnitelman laatimista, toteuttamista ja vastaa seurannasta.

1.3 Alkoholin ja sähkösavukkeiden käyttö vähenevät

Työikäisillä alkoholin liikakäyttö on Satakunnassa maan keskiarvoa yleisempää. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kautta pyritään vaikuttamaan päihdehaittojen ehkäisyyn, varhaiseen tunnistamiseen ja tukeen sekä riskien ehkäisyyn. Alkoholin käytön puheeksioton ja varhaisen tunnistamisen avulla on mahdollista löytää ajoissa yksilöt, joilla esiintyy alkoholin riskikäyttöä. Tavoitteena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon ja muut kohtaavan työn ammattilaiset ottavat päihteet puheeksi systemaattisesti. Tämän jälkeen asiakkaille annetaan tarvittaessa alkoholiin liittyvä lyhyt yksilöllinen neuvonta (mini-interventio), jossa pyritään motivoiden siihen, että asiakas tunnistaa riskikäytön ja siitä seuranneet tai seuraavat haitat ja määrittelee tavoitteen muuttaakseen alkoholin käyttöönsä.

Puheeksioton prosessin kehittämiseen kuuluu oleellisena osana kirjaamisen kehittäminen. Käyttämällä yhtenäisiä asiakastietojärjestelmiin vietäviä tietorakenteita, kirjattu tieto siirtyy terveydenhuollon rekisteriin. Näin saadaan tietoa mm. tiedolla johtamisen avuksi. Puheeksiottoa ja mini-interventiota sekä kirjaamista juurrutetaan palveluihin laaja-alaisesti eri toimialueilla, Kestävän kasvun Satakunta – hankkeessa sekä HYTE-yksikössä koulutusten ja viestinnän avulla sekä laatimalla yhtenäiset ohjeistukset. Puheeksioton ja mini-intervention juurtumista systemaattiseen käyttöön seurataan HYTE-kertoimessa tehtyjen mini-interventioiden määrää kuvaavan indikaattorin avulla.

Satakunnassa on jo pidempään jatkunut huoli nuorten lisääntyneestä sähkösavukkeiden eli vapen käytöstä. Kouluterveyskyselyn mukaan sähkösavukkeiden käyttö on noussut erityisesti 8. ja 9. luokkalaisten joukossa. Ilmiön laajuudesta kertoo myös Satakunnassa vuonna 2023 toteutettu nuorten päihdetilannekysely. Kyselyyn vastasi yli 2500 11–18 -vuotiasta lasta ja nuorta ympäri Satakuntaa. Heistä yli 70 % kertoi havainneensa alaikäisten sähkösavukkeiden käyttöä. Tavoitteena on kehittää

lasten ja nuorten nikotiinituotteiden, erityisesti sähkösavukkeiden, käytön vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä laaja-alaisesti. Satakunnan hyvinvointialue ja kunnat toimivat tiiviissä yhteistyössä toteuttaen ehkäisevää päihdetyötä yhdessä. Toiminnan vaikuttavuutta voidaan lisätä toteuttamalla useita toimenpiteitä samanaikaisesti. Satakunnan ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön yhdyshenkilöverkosto vahvistaa kaikkien nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten osaamista ja sivistys-sote-yhteistyötä sekä lisää tietoa kuntalaisille ja erityisesti vanhemmille.

1.4 Sähköinen omahoito ja asiointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä lisääntyvät

Kestävän kasvun -ohjelmassa kehitetään ja valmistellaan HYTE-palvelutarjottimen ja HYTE-palvelukonseptin käyttöönottoa hyvinvointialueella. Hyvinvointialueella otetaan käyttöön vuoden 2024 loppuun mennessä alueellinen palvelutarjotin sekä sen digitaaliset ratkaisut. Palvelutarjottimen avulla hyvinvointia ja terveyttä tukevat kolmannen sektorin, kuntien ja hyvinvointialueen palvelut ja toiminnot tulevat helpommin löydettäviksi ammattilaisille ja asukkaille. Palvelutarjotinta pilotoidaan Satakunnassa keväällä 2024. Viestimällä palvelusta ja sen hyödyistä, edistetään palvelun käyttöönottoa.

Vahvistetaan mielenterveyden edistämisen omahoito-ohjelmien (esimerkiksi Mielenterveystalo.fi) käyttöä sekä hoidon tukena että tukemaan asukkaiden omia voimavaroja. Omahoito-ohjelmiin voivat tutustua kaikki, joita kiinnostaa oman tai läheisen mielenterveyden parantaminen. Itsenäisesti ohjelmia voi käyttää, kun oireet ovat lieviä.

2. Asukkaiden mielen hyvinvointi ja osallisuus vahvistuvat

2.1 Mielen hyvinvointi lisääntyy

Vastuu mielen hyvinvoinnin edistämisestä ja häiriöiden ehkäisemisestä on kaikilla yhteiskunnan toimijoilla. Mielen hyvinvoinnin edistämisen tavoitteena on hyvä mielenterveys sekä mielenterveyttä vahvistavien ja suojaavien tekijöiden lisääminen. Suojaavia tekijöitä ovat mm. myönteiset perhesuhteet, turvallinen elinympäristö, terveelliset elintavat sekä osallisuuden ja merkityksellisyyden kokemukset. Tavoitteena on yhdessä kuntien, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa tarjota kaikille asukkaille mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen, osallisuuteen ja mielekkään arjen rakentamiseen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tarvitaan laajaa monialaista yhteistyötä. Mielen hyvinvoinnin alueellisen yhteistyön tueksi laaditaan ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma. Suunnitelman laatimisesta vastaa HYTE-yksikkö. Tavoitteena on vahvistaa alueellista yhteistyötä ja sitä kautta lisätä ymmärrystä mielen hyvinvoinnista sekä sitä suojaavista tekijöistä. Tavoitteena on myös juurruttaa käyttöön ja edelleen kehittää alueella jo käytössä olevia vaikuttavia toimintamalleja, kuten Hyvän mielen kunta -toimintamalli, joiden avulla voidaan vahvistaa ihmisten omia voimavaroja. Mielen hyvinvoinnin edistäminen kokoaa yhteen koko hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kentän. Esimerkiksi asukas- ja järjestötoiminnalla sekä kunnilla on merkittävä rooli mielen hyvinvointia edistävässä työssä.

Koronapandemia ja nykyinen maailmantilanne kuormittavat työikäisten mielenterveyttä. Korona-aika lisäsi yksinäisyyden kokemusta. Yhteiskunnallisesti kaiken heikoimmassa asemassa olevat eivät usein itse kykene hakemaan tarvitsemaansa tukea. Avun saanti voi pitkittyä, jolloin myös palvelutarve kasvaa. Sosiaalisen hyvinvoinnin menetelmiä yksinäisyyden ehkäisyssä vahvistetaan. Kestävän kasvun

Satakunta 2 –hankkeessa laaditaan sote- ja hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden ammattilaisille sosiaalisen hyvinvoinnin huomioimisen ohje sekä järjestetään koulutusta. Lisäksi kokeillaan uusia tapoja tukea yksinäisten sosiaalisia suhteita ja toimintakykyä, kuten kulttuuri- ja luontohyvinvoinnin palveluja ja uusia matalan kynnyksen toimintamalleja. Järjestöt ovat oleellisessa roolissa yhteisötoiminnan vahvistamisessa.

2.2 Asukas saa varhaista tukea mielen hyvinvoinnin haasteissa

Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien satakuntalaisten osuus on pienentynyt samalla kun psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on kasvanut. Monen ihmisen henkisiä voimavaroja ovat viime vuosina koetelleet mm. koronapandemia, Ukrainan kriisi sekä taloudellinen epävarmuus. Mielen hyvinvoinnin ja mielenterveyden haasteisiin kehitetään ja juurrutetaan käyttöön kevyempiä palveluvaihtoja. Tavoitteena on tuottaa laadukkaita monialaisia, monikanavaisia integroituja palveluja.

Varhainen ja oikea-aikainen apu ehkäisee tilanteiden vaikeutumista ja vähentää kustannuksia. Ammattilaisten mielenterveysosaamista vahvistetaan esimerkiksi tarjoamalla puheeksioton koulutusta ja lisäämällä tietoa mielenterveyden haasteista mm. Mielenterveyden ensiapu (MTEA2) -koulutuksilla. Mielenterveys- ja päihdepalveluissa laajennetaan sähköisen Terapiat etulinjaan -toimintamallin sekä Käynti kerrallaan -menetelmän käyttöä. Tavoitteena on parantaa ja tehostaa hoidon tarpeen arviointia sekä tarjota asiakkaalle apua jo muutaman konsultaatiokäynnin aikana. Terapiat etulinjaan -toimintamallia on tarkoitus ottaa käyttöön muuallakin kuin mielenterveys- ja päihdepalveluissa. Tavoitteena on myös kehittää jalkautuvaa mielenterveys- ja päihdetyötä. Kehittämistyötä koordinoivat Kestävän kasvun Satakunta –hanke ja mielenterveys- ja päihdepalvelut.

2.3 Osallisuuden kokemus kasvaa

Syrjäytyminen ja heikko osallisuuden kokemus aiheuttavat inhimillisen hyvinvointivajeen lisäksi suuria taloudellisia kustannuksia yhteiskunnalle esimerkiksi erilaisten korjaavien palveluiden, tulonsiirtojen ja menetettyjen verotulojen kautta. Samanlainen yhteys on havaittu myös osallisuuden kokemuksen sekä yksilön hyvinvoinnin ja terveyden välillä. Suunnitelmallisella osallisuustyöllä on mahdollisuus edistää satakuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä vastuullisesti ja kustannusvaikuttavasti. Satakunnan hyvinvointialueella osallisuustyötä kuvataan erillisessä osallisuusohjelmassa, jota seurataan osana hyvinvointialueen muutosohjelmaa.

Osallisuustyö sisältää asiakas- ja asukasosallisuuden sekä henkilöstöosallisuuden ulottuvuudet. Työ läpileikkaa koko organisaation toiminnot ja sitä tehdään kiinteässä yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

2.4 Taide ja kulttuuri edistävät hyvinvointia ja terveyttä

Kulttuuri- ja taidetoiminta muun muassa ehkäisee ja vähentää negatiivisia tunteita, tukee mielenterveyden haasteiden kanssa pärjäämistä, auttaa vähentämään ja ennaltaehkäisemään yksinäisyyttä ja syrjäytymistä sekä lisäämään osallisuutta. Osana ennaltaehkäisevää toimintaa kulttuurihyvinvointi voi vähentää raskaampien sote-palvelujen tarvetta ja tuoda kustannussäästöjä.

Kulttuurihyvinvointisuunnitelman jalkauttaminen ja kulttuuriresepti-toimintamallin laajentaminen koko Satakuntaan lisäävät satakuntalaisten hyvinvointia. Jokaisella satakuntalaisella tulisi olla mahdollisuus osallistua kulttuuriin ja taiteeseen joko kokijana tai itse tekijänä riippumatta iästä, taloudellisesta asemasta tai erityisistä haasteista.

Tavoitteena on, että suunnitelmallinen ja pitkäkestoinen kulttuurihyvinvoinnin kehittäminen tuottaa jatkuvasti kasvavaa osaamista ja tietoa. Kulttuurihyvinvoinnin merkitys vahvistuu ja kansalaisille osataan tarjota kulttuuripalveluja laajasti siten, että heidän hyvinvointinsa lisääntyy. Kulttuurihyvinvointia kehitetään monialaisessa yhteistyössä ja verkostoissa, joissa ovat mukana mm. hyvinvointialue, kunnat, järjestöt ja kokemusasiantuntijat. Kulttuurihyvinvoinnin kehittämistä koordinoivat yhteistyössä HYTE-yksikkö ja Kestävän kasvun Satakunta 2-hanke.

3. Asukkailla on turvallinen ja mielekäs arki

3.1 Asukkaiden turvallisuuden tunne ja turvallisuus paranevat

Alueellinen turvallisuussuunnitelma (täydentyä)

Muistisairaiden määrä kasvaa nopeasti. Muistisairaudet voivat aiheuttaa muun muassa turvattomuuden tunnetta ja olla este kotona asumiselle. Näin ollen muistisairauksien ennaltaehkäisemiseksi kehitetään ikääntyneille ryhmämuotoista elintapaohjausta Finger-toimintamallin mukaisesti. Elintapaohjauksen suunnittelu ja toteutus vaatii tiivistä yhteistyötä ikäkeskuksen, hankkeen, kuntien, järjestöjen ja HYTE-yksikön välillä. Toimintamallin suunnittelu on alkanut alkuvuodesta 2024. Toiminta on osa ikäkeskuksen toimintaa ja se tulee kattamaan koko hyvinvointialueen. Keskeinen ratkaistava asia on muistisairauden riskissä olevien ikääntyneiden tavoittaminen toimintaan.

3.2 Kaatumiset ja putoamiset vähenevät

Tapaturmien ehkäisy on turvallisuuden edistämistä ja sisältyy osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Kaatumiset ja putoamiset ovat lasten ja nuorten sekä työikäisten yleisimpiä sairaalahoitoa vaativia tapaturmia. Tapaturmista erityisesti ikääntyneiden kaatumiset ja putoamiset aiheuttavat eniten kuolemia.

Satakunnassa on maan keskiarvoa enemmän kaatumisiin ja putoamisiin liittyviä hoitajaksoja yli 65-vuotiailla. Tavoitteena on saumattoman yhteistyön vahvistaminen eri toimijoiden välillä. Seuraavan vuoden aikana luodaan kaatumisen ehkäisyn toimintamalli. Työ on alkanut selvityksellä nykyisistä toimintatavoista. Kaatumisen ehkäisytyötä tehdään sote-toimialojen ja pelastustoimen kanssa yhteistyössä ja HYTE-yksikkö koordinoi työn etenemistä. Tavoitteena on, että kaatumisriski tunnistetaan ja ehkäiseviä toimenpiteitä toteutetaan kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kontakteissa. Asukkaiden liikkumisen lisääminen on yksi toimenpide kaatumisten ehkäisyksi ja erityisesti ikääntyneille suositellaan tasapaino- ja voimaharjoittelua (ks. liikkumisen lisääminen). Lisätään myös omaisille ja läheisille suunnattua viestintää kaatumisen ehkäisytöistä. Kaatumisten ja putoamisten vähenemistä seurataan eri kaatumismääriä kuvaavien tilastojen sekä HYTE-kertoimessa lonkkamurtumien määrää kuvaavan indikaattorin avulla.

3.3 Lähisuhdeväkivaltaa kokevien määrä vähenee

Lähisuhdeväkivallan tai -uhkailun kohteeksi joutuneiden osuus on Satakunnassa maan toiseksi suurin. Yhteisen väkivaltailmiöön liittyvän tilannekuvan luominen, arviointi ja kehittämisen jatkuminen tietoon pohjaten on olennaista väkivaltailmiön ehkäisemiseksi. Satakuntaan perustettavan lähisuhdeväkivallan ehkäisyn monialaisen työryhmän yhtenä tehtävänä on laatia sekä indikaattoritietoon että muuhun

kerättyyn tietoon perustuva toimintasuunnitelma. HYTE-yksikön koordinoima lähisuhdeväkivallan ehkäisyn työryhmä vastaa tarkemman toimintasuunnitelman laatimisen lisäksi sen toimeenpanosta ja seurannasta. Työn tavoitteena on mm. luoda yhtenäiset toimintamallit ja alueelliset palveluketjut. Työryhmä myös määrittelee kansallisten strategioiden ja ohjelmien suuntaamat väkivallan ehkäisyyn liittyvät tavoitteet ja varmistaa yhdenmukaiset ja tasavertaiset palvelut.

Vain harvat lähisuhdeväkivallan uhrin kertovat kokemuksistaan oma-aloitteisesti. Satakunnan hyvinvointialueelle juurrutettavan Luotsi-toimintamallin tavoitteena on vahvistaa ammattilaisten osaamista lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja puheeksiotosta. Luotsitoiminnan avulla tuodaan välineitä asiakkaan turvallisuuden ja turvattomuuden kohtaamiseen ja ammattilaisen omaan jaksamiseen. Luotsi –toimintamallia pilotoidaan Kestävän kasvun Satakunta 2 –hankkeessa kouluttamalla luotseja laajasti eri työyksiköihin. Toimintamallin koordinoivastuu on HYTE-yksiköllä.

4. HYTE-kerroin indikaattorit

HYTE-yksikkö seuraa HYTE-kertoimeen vaikuttavien indikaattoreiden kehitystä, vuosittain tapahtuvan raportoinnin yhteydessä. Kaikkiin HYTE-kertoimeen vaikuttaviin indikaattoreihin ei ole laadittu alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan omaa toimenpidettä. Alueelliseen hyvinvointisuunnitelmaan, lakisääteisiin erillissuunnitelmiin sekä täydentäviin suunnitelmiin kirjatulla toimenpiteillä yhdessä, pyritään vaikuttamaan siihen, että HYTE-kerroin on Satakunnassa hyvällä tasolla.